

Vilém Kmuníček

Kacířské myšlenky

Kacířské myšlenky

Druhé, doplněné vydání

Vilém Kmuníček

TZ-one

Informace pro uživatele této knihy

Všechna práva vyhrazena. Žádná část této elektronické knihy nesmí být reprodukována a šířena v žádné podobě bez předchozího písemného souhlasu nakladatele. Neoprávněné užití této knihy bude trestně stíháno.

Používání elektronické verze knihy je určeno jen osobě, která ji legálně nabyla, a to v rozsahu stanoveném autorským zákonem.

Jakékoliv neoprávněné užití jako např. kopírování, úpravy, konverze do jiných formátů, prodej, pronájem, půjčování, darování, umíst'ování na servery, sdílení atp. je zakázáno!

Vydání druhé, doplněné (první elektronické) 2026

© Vilém Kmuníček, 2026

Cover © Vilém Kmuníček, 2026

© Mgr. Tomáš Zahradníček - TZ-one

ISBN: 978-80-7539-332-6 (ePub)

ISBN: 978-80-7539-333-3 (mobi)

ISBN: 978-80-7539-334-0 (PDF)

Předmluva

Když se tak zpětně probírám komentáři, které jsem uveřejňoval (a posléze ani to ne) na svém webu Komentátor, respektive Thought, a Echo MV, uvědomil jsem si, že jsou často provokativní a mohou být i nepřijatelné z hlediska toho, co se nosí či je politicky korektní. Nemohu si však pomoci – nic jiného mě nenapadlo, a pokud je chci publikovat, nemá to jinak než takto cenu. Proto jsem je po dílčím přepracování (zejména utřídění a vybrání relevantních pasáží) nazval *Kacířské myšlenky*. Doplnují je i dřívější úvahy ekosofické (z druhé poloviny devadesátých let), jež si uveřejnění podle mě také zasluhují.

Vilém Kmuníček

10. června 2015

1. června 2026

Obsah

Předmluva	3
<i>Náboženství</i>	5
Náboženství	6
Pojem „Bůh“	8
Ještě k pojmu „Bůh“	11
K problému boží všemoci	13
<i>Morálka, manželství, sex</i>	16
Morálka	17
Manželství	21
Sex	24
<i>Společnost</i>	29
O demokracii	30
Pozice moci	33
Informační milieu	38
Žijeme v matrixu	40
Důsledky tržní ekonomiky	44
Peníze	46
<i>Ekosofie</i>	49
Limity lidské civilizace	50
Co dělat (ekosofická reflexe)	64
<i>Závěr</i>	67
Alternativní světy	68

Náboženství

Náboženství

Teorie uvažující Boha je zbytečná (Dawkins a my)

Už kdysi mi jeden spolužák řekl: „Bůh? Já ho k ničemu nepotřebuju.“ A dnes se podobně ptám já: Má nějaký smysl ještě přemýšlet o Bohu? K čemu takové přemýšlení je? Koho to, zda Bůh existuje, zajímá? Je to jako vážně mudrovat o strašidlech. Začíná to být pasé i jako konverzační téma, a kdo je in, takhle vůbec neuvažuje: Bůh je pro něj jen jedna ze středověkých pověr a jen takový folklor jako Zeus či Polednice.

Skutečně Boha nepotřebujeme a neexistuje, nebo je tu a jen před ním zavíráme oči? Věřící člověk to má jasné a chtěl by o tom, co ví, co si uvědomuje, přesvědčit i ostatní. Proto konstruuje rozumové důkazy boží existence, které jinak sám nepotřebuje, protože s Bohem žije, a myslí si, že stačí říct: Podívejte se. Vidíte? To svědčí o tom, že je Bůh.

No a co má být, jestli je, či není Bůh? Co se tím změní? ptá se ten, kdo Boha ještě nespatriil. Na to je jediná odpověď: Je-li Bůh, znamená to velice mnoho. Třeba to, že ho můžeme poslouchat a nechat se vést a podle toho, co nám přikázal, žít, že máme život označený směrůvkami Toto je dobré a Toto je špatné. A není-li Bůh, pak je vše dovoleno, nic není zakázáno a vše je jen věcí lidské domluvy, zájmu osobního či společenského a vše je na stejné úrovni – přednost pak má to, co chci já, můj osobní prospěch. Zabiju-li, či nezabiju je jen věcí praktické úvahy a kalkulu, nic víc. Jaképak výčitky svědomí, jaképak nezdůvodnitelné zásady mravného chování? Vše je jen nadbytečný balast, nesmyslné omezování vlastních možností.

A co Kristus? Jaký smysl má tahle legenda? Věříme-li, že tu s námi byl Ježíš, má to také svoje důsledky. Svědectvím o něm je dvoutisícileté dílo církve, která nás vede k životu v Kristu, k takovému životu, jakým žil náš lidský vzor Ježíš: ten žil tak, jak to po něm žádal jeho otec, Bůh. A život bez Ježíše? Jako život bez Boha. Ne láska a služba bližnímu, nýbrž nenávist a služba sobě, ne-li něčemu horšímu.

Boj s vírou

Dějiny 20. století jsou dějinami pokračujícího zápasu ateismu a víry. Vedle pozvolné degradace víry v demokraciích jsme svědky systémového zápasu státních institucí s vírou v totalitách. Soustředíme-li se na sovětskou totalitu, musíme konstatovat, že tam, kde jde o víru zakořeněnou, bývá totalita dohnána až k fyzické likvidaci nositelů víry. Ti, jejichž víra není tak pevná, fyzickému a psychickému násilí podléhají a náboženské vzorce myšlení svým dětem nezprostředkovávají, což v případě skalních nositelů víry neplatí. I když stát využívá veškerých nástrojů působení, stačí, aby byla dítěti předána víra (jako základní prizma, jímž vidíme svět) rodičovským příkladem a působením, a její ateistická náhrada ztrácí svou sílu a přesvědčivost, což platí zejména o tzv. vědeckém světovém názoru, který byl vzhledem k složitosti reality, již měl pokrýt, primitivní. A ani dnes neodpovídá na prosbu o pomoc, o kterou lze žádat Boha modlitbou, nelze v něm zakotvit morálku a díky svému omezenému dosahu (vědecké poznání má své meze) sám vede k „něcismu“, tj. k předpokladu „Něčeho“, co svět stvořilo, co je tu s námi a nad námi, a odsud už je to jen myšlenkový krůček k víře. Tak se stává, že i dítě – rodilý ateista začne posléze hledat a víru objeví.

Víra je něco vrostlého, co lze, jak jsme viděli a jak dosvědčují celé dějiny, jen obtížně vykořenit, případně změnit. O to problematičtější je soužití různých věr, k němuž jsou nucena různá náboženství právě v současnosti, v období globalizace. O to větší význam má ekumenismus nebo z něj vyrůstající myšlenky Hanse Künga (světový étos) o hledání společné řeči v oblasti etiky, jež by měla umožnit společné soužití různých věr, když nepřichází v úvahu víra jediná, sjednocující.

Pojem „Bůh“

S prací *Víra velkých vědců* z pera Antona Hlinky jsem se setkal už v její samizdatové podobě (protože nemohla být šířena jinak) tuším v sedmdesátých letech, ale bohužel jediné, čím mne tehdy zaujala, bylo konstatování, že Jurij Gagarin požádal (zřejmě poněkud neopatrně) patriarchu ruské pravoslavné církve o požehnání^[1] (a potom se, jak víme, zabil při cvičném letu), a pak už jsem neměl odvahu ony strojopisné řádky číst.

Dnes mám k dispozici 4. revidované vydání (Řím 1988) ve slovenštině, a když jsem si text přečetl, připadal mi důležitý zvláště pro naše podmínky. Jeho první polovina je totiž věnována systematickému a zevrubnému kritickému hodnocení nám za komunistů jako nezvratná pravda vnucovanému tvrzení „Bůh neexistuje, věda to dokázala“. K Hlinkovu názornému předvedení, že věda může k dotazu, zda Bůh existuje, toliko říci Nevím, a nic víc, snad ani není co dodat. (Nanejvýš leda, že podobně těžko se dokazuje, že neexistují rusalky, duchové, ufoni a mimozemské civilizace. To už pak snadnější je dokázat, že existují.) V druhé půli knížky potom Hlinka ukazuje, že právě velcí vědci v existenci Boha věřili a že věda spíš vede k víře než k ateismu. Jak jsem naznačil, Hlinkova knížka není sumací důkazů boží existence (ty po roce 1989 byly pro nás shrnuty jinými a jinde; Hlinka naproti tomu poukazuje na fakt, že věda nemá nástroje nejen na to, aby existenci boží popřela, ale ani na to, aby ji dokázala), pokud za důkaz nemáme životní zkušenost velkých vědců, a naopak je fundovaným příspěvkem k problému vztahu vědy a víry.

Proč však o Hlinkově publikaci píše já? Hlinka na počátku své úvahy (s. 12–14) a potom i v přehledu (s. 57) tvrdí, že cestou logického rozboru nelze dokázat, že pojem „Bůh“ či výrok „Bůh existuje“ obsahují vnitřní protirečení, tj. že nelze dokázat, že jsou logicky sporné, a své tvrzení pokládá natolik za samozřejmé, že problém má za vyřešený. Domnívám se však, že ne zcela po právu.

Myslím si, na rozdíl od něho, že pojem „Bůh“ je právě díky snaze jej definovat velmi problematický a že zrovna ty akcidity, jež se Bohu tradičně (i Hlinkou samým) připisují, vedou k logickému sporu. Podle Hlinky je Bůh nehmotná bytost osobní podstaty, která vlastní všechny dokonalosti nekonečným způsobem (s. 13), konkrétně pak je Bůh vševědoucí a všemohoucí Stvořitel (s. 32).

Jsou pojmy, jež se vzájemně vylučují, takže jimi současně označené entity nemohou existovat, např. hranatý kruh. Pojem „Bůh“ podle Hlinky k takovýmto pojmům nepatří a ještě nikdo v dějinách filozofie se to neodvážil dokázat (s. 13).

Já (a nejen já) jsem se však o takovém filozofovi doslechl. ^[2] Pokusil se o to otázkou: Může Bůh stvořit kámen, který neuzvedne? Tato otázka představuje při definici Boha jako všemohoucího paradox: Nemůže-li, pak není všemohoucí. Může-li, pak stvořený kámen neuzvedne, a opět není všemohoucí.

Tento paradox vypadá jako obdoba Russellova paradoxu venkovského holiče, je bohužel nad mé síly posoudit, zda tomu tak skutečně je. Možná tedy jde o nedostatek logické výstavby otázky, a ne o vlastnost pojmu Bůh.

Podobně jsou v jazykové nedostatečnosti zakotveny zřejmě soudy:

Bůh je všemohoucí. Může i to, co nikdo nemůže.

(Může-li to, pak to někdo může, a pak nemůže, co nikdo nemůže. Není všemohoucí.)

Bůh je vševědoucí. Ví i to, co nikdo neví.

(Ví-li to, pak to někdo ví, a pak není nic, co nikdo neví, a on nemůže vědět, co nikdo neví. Není tedy ani všemohoucí, ani vševědoucí.)

Bůh je všudypřítomný.

(Je-li tam, pak tam někdo je, a pak není místo, kde nikdo není, a on tam, kde nikdo není, nemůže být. Není tedy ani všemohoucí, ani všudypřítomný.)

Ostatně sám pojem všemohoucnosti je logicky sporný. Je-li někdo všemohoucí, pak může (musí moci) být zároveň kruh i čtverec, malý i velký, jsoucí i nejsoucí, všemohoucí, nevšemohoucí, nicnemohoucí, nic pro něj není nemožné, může být černý i bílý i strakatý a zároveň jednobarevný, dobrý i zlý, zároveň vlhký i suchý atd. atp., *musí* zkrátka to i ono a přitom *nesmí* muset vůbec nic a nesmí nesmět. Buď uznáme, že je Bůh zcela mimo naši logiku, nebo musíme říci, že je pojem Boha logicky nemožný.

Více než tyto logické hříčky nás ovšem zasahují paradoxy, které žijeme. Jak si srovnat v hlavě například boží všemoc a přítomnost utrpení ve světě,

schválnosti osudu, jež nás potkávají, a příkazy ke zlu, kterým se můžeme jen stěží vzepřít (je-li Bůh všemocný, může tedy za vše, i za moje utrpení, jak ho proto mám prosit, aby ulehčil mému utrpení, když je jeho původcem?). (Ani tento paradox není nic nového: my jsme jen dědici těchto úvah po biblickém Jóbovi, který jim unikl neotřesitelnou vírou.) S boží všemocí je v rozporu i lidská svoboda (Bůh může za vše, tedy i nás uvádí v pokušení, vyvolává v nás špatné pohnutky, vášně např., vůči nimž jsme bezmocní, a pak nás obviňuje z hříchu). Je tento božský paradox imanentní pojmu Boha, nebo opět jde o problém logický? Nebo je to paradox imanentní skutečnosti, v níž žijeme? Nejspíš.

Myslím si totiž, že ve věci Boha logika a rozum selhávají, a stejně jako jsou proto zbytečné, marné a nesmyslné logické důkazy, že Bůh existuje, jsou zbytečné, marné a nesmyslné logické důkazy, že neexistuje.

Proto ačkoli se zdá zřejmé, že lze pojem „Bůh“ chápat jako pojem logicky sporný a vyvozovat z toho neexistenci entity, již označuje, nesmíme zapomínat na to, že podobně uvažovali eleaté například o pohybu^[3]. Také pojem „pohyb“ vede k paradoxům a logickému sporu (to, co se pohybuje, zároveň je i není tam, kde to je, apod.), a přesto dnes už neřekneme, že proto něco takového jako pohyb neexistuje. Pojem „pohyb“ je označení jisté entity, součásti reality, již si plně uvědomujeme, a je to nástroj ukázání této entity. Stejně tak pojem „Bůh“ je zřejmě jen nástrojem ukázání (Wittgensteinův žebřík, který se odhodí) něčeho, co jinak případně může existovat mimo jakoukoliv logiku a racio, jde jen o to, abychom si uvědomili, že to existuje. A abychom se to nesnažili poměřovat logickými konstrukcemi, které to nemohou ani popsat, ani uchopit.

^[1] Ve vydání dostupném mi dnes (Andrej Hlinka: *Viera veľkých vedcov, Diskusia na tému: Boh nejestvuje, veda to dokázala*, 4. zrevidované vydanie, Slovenský ústav svätého Cyrila a Metoda, Rím 1988) na str. 87 až 88. Na toto vydání odkazují i údaje o stranách v dalším textu.

^[2] Stephen W. Hawking (*Stručná historie času*, Mladá fronta, Praha 1997, s. 160) mluví v této souvislosti o „starodávném paradoxu“, o kterém věděl už sv. Augustin.

^[3] Jiným takovým pojmem je „nekonečno“ – zde je zřejmá jistá spřízněnost s Hlinkovou definicí Boha, který vlastní všechny dokonalosti „nekonečným způsobem“, což odráží pojmy „vševědoucí“ a „všemohoucí“.